

פרק זכור א'

עי' ברמבר'ם בספר המצוות ז"ל: מצוות עשה קפח: היא, שצונו להכਰית זרע עמלק בלבד משאר זרע עשו וכרים ונקבות קטנים ונודלים והוא אמרו יתעלה תמהה את זכר עמלק וכבר קדם לנו אמרם שלש מצוות נצטו בני ישראל בשעת כניסה לארץ למנות להם מלך ולבנות בית הבחירה ולמחות זרע עמלק ומלחמת עמלק היא מלחמת מצוות.

מצווה קפח: היא שצונו לזכור מה שעשה לנו עמלק מהקדימו להרעד לנו ולשנוא אותו בכל עת ועת ונעורר הנפשות במאמריהם להלחם בו ונורו העם לשנוא אותו עד שלא תשכח המצווה ולא תחלש שנאתו ותחסר מהנפשות עם אורך הזמן [והיינו שהשנהה תשאר חיקת מادر] והוא אמרו יתעלה זכר את אשר עשה לך עמלק ולשון ספרי זכר את אשר עשה לך בפה לא תשכח בלב כלומר אמרם בפייך שיחייבו בני אדם שלא תסור שנאתו מהלבבות ולשון ספרי זכר את אשר עשה לך עמלק יכול בלבבך כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמרה הא מה אני מקיים זכר שתהא שונה בפייך, הלא תורה שמואל הנביא כשהתחיל לעשות המצווה הזאת וכששלחה את שאלת להלחים בעמלקן איך עשה שהוא זכר תקופה מעשיה הרעד ואחר כך צוה להרגם והוא אמרו ית' פקרתי את אשר עשה עמלק לישראל אשר שם לו בדרך בعلתו ממצרים עתה לך והכיתה את עמלק (שמואל א' פרק טו), ע"ב.

משמעות דברי הרמבר'ם שמצוות זכר איננה מצווה גירידא בפנוי עצמה אלא היא הקדימה למעשה המלחמה בעמלק. לפ"ז כל השרשים בספר המצאות, שתי המצאות האלה היו צריכות להמננות באחת, מכיוון שהיא לא מצווה שעומדת בפנוי עצמה, שהרי הובירה היא אופן איד לגשת למלחמה וכו'. אכן, מאחר שהיא נחשבת מצווה בפנוי עצמה, צריכים לעין הכิดז בדיקת תרבותן מצווה זו לבדה בלי המלחמה?

עי' מבוא שעריהם (שער ד פרק ט): והנה תורה כי השני שמות הנז' (הו"ה דיוידין – י"ד ה"י וי"ו ה"י, ואהיה"ה דיוידין אל"ף ה"י י"ד ה"י) וכו' הם נימ' ע"ב כס"א ובגימטריא וכו' ר', להורות כי שם בבינה עילאה אין אחיזה להחיצונים, כנודע, כי כל השכחה באה מהחיצונים. וכו' וזהו אותיות זכירה זכר י"ה שם או"א, אמנם האחוריים שלם (י"ד, י"ד ה"י, י"ד ה"י ו"ו, י"ד ה"י וי"ו ה"י, אל"ף ה"י, אל"ף ה"י י"ד, אל"ף ה"י י"ד ה"י) שנעשה פנים למטה ביש"ס ותבונה הם בני תשבח', לרמזו כי שם בתבונה כבר יש מקום אחיזה להחיצונים והשכחה מצויה שם, ובנוגד אלו הב' בחינות נאמר בתורה זכר ואל תשכח בעניין עמלק, ע"ב. רואים אם כן שההבדל בין מציאות קשר לעמלק ללא, היא אם קשרים למעלת בינה או לא.

עי' שע"ב יט ע"ב: דע כי ארבעה מצוות עשה צריך האדם לקיים בכל יום, שהם עניין זכירה, והם ארבעה זכירות הכתובים בתורה שתלויים בזכירת הלב, ואלו הם: וכו' זכירה ב', זכר את אשר עשה לך עמלק, והוא מצווה שנייה. וכו' זכירת עמלק בנגד חג הסוכות במשחו'ל שעמלק היה מזונב והורג כל הנחשלים אחריך, אותם שלא היו עניין לבוד מקובלן, וענני לבוד בוגד הסוכות וכו', זכירת עמלק, נרמוו אותה במלה "לשמד הנדול", בוגד עלי בעבור עמלק,

אין השם שלם ואין הכסא שלם, ואנו מתחפלין ^שימחה וכברו של עמלק, ויהיה שמו נדול. ועי' ע"ח (שער לה פרק ז): בינה עילאה נקרא שמן הנדול¹.

ועי' שער אורה (ריש שער ט): השם התשייע משמות הקודש הוא הנקרא י"ה, צריך אתה לדעת כי השם הנדול שהוא יהוה יתברך הוא הנקרא שם המיויחד, כלומר סוד ייחוד כל י"ספירות אחת. ובבר ביארנו כי שתי הספירות הראשונות כוללות באות י"ד של שם המיויחד, קווצו של י"ד סוד הכתה, ועיקר הי"ד סוד החכמה, והספרה השלישית מתאחדת בשתייהן היא סוד הבינה הכלולה בסוד ה' ראשונה של השם. נמצאו שתי אותיות של השם, שתיהן כוללות בגין ספירות עלינונות, ואות וא"ז של שם היא כוללת שש ספירות: ג', מחצי אות וא"ז ולמעלה, ואלו הן גדוֹלָה גבורה² הטאָראַת, ג', מחצי אות וא"ז ולמטה, ואלו הן נצ"ח הו"ד ויס"ד, והספרה האחרונה של השם שהיא עשוירת כוללה באות אחרונה של השם שהוא.

ועתה צריכים אנו להודיעך מה טעם שתי אותיות הראשונות של שם נקרוא בפני עצמן, ושתי אותיות אחרונות של שם אין נקראות בפני עצמן. כבר ידעת מה שפירשנו בשתי ההי"ז של שם, ה' ראשונה שהיא הבינה מייחדת ז' ספירות תחתונות, ח' אחרונה שהיא מלבות היא מתייחדת עם ט' ספירות עלינונות על ידי יסודה. סוף דבר עיקר כל עשר הספירות הוא ג' ספירות עלינונות אשר מהן נשפעות כל שבע התחתונות. ואם חס ושלום ייפסקו המשכבות השלישי, או נמצאת חורבן הבית ושריפת ההיכל ונגולות הבנים בין האומות. ולפיכך חצי השם הראשון שהוא י"ה אפשר לו להיקראות בפני עצמו, וחצי שם الآخرן שהוא ו"ה אי אפשר לו להיקראות בפני עצמו, לפי שהוא קציצה בנטיעות³, כי אין העליונות תלויות בתחתונות, וגם במנינוינו אין עולה בכלל השם. וכשהאתה קורא י"ה הרי גם חצי השם الآخرן נכלל בו, ואין זה שום קציצה, וכן מניינו במילואו בסוד י"ד ה"א עולה כ"ז, וחציו כבolo, וזה בחצי השם הראשון. אבל חצי השם الآخرן עמידתו וקיומו בסוד י"ה הוא.

וצריבין אנו לעורך על מקומות הרבה בתורה שנאמר בהן שם י"ה, כגון כי יד על כס י"ה מלחמה ליהוה בעמלק (מודר דר) (שמות יז טז). מהו מדור דור. והוא פירוש הפסוק, עמלק הרשע בא מכח נחש הקדרמוני, ושם הוא דיבוקו וכוחו. ומעט הטיל נחש הקדרמוני זה מה בהזה³, קיצץ אדם בנטיות למעלה והפריד אלות, והוא {צא ע"ב} סוד סילוק שכינה שעיקרה בתחתונים הייתה, ולא מצאה היונה מנוח לבף רגלה (בראשית ח ט). אף על פי שעמדו ישראל בסיני ופסקה זהמתן (שבת קמו ע"א), עם כל זאת פנים הלבנה לא הוטר מעולם כי אם לפעם בדילוגים בבוא קרבנות ידועים שעירים ידועים, سبحان נדבק שער ראשית כוחו של

¹ אמן עי' עובdot הקודש חלק ב פרק כו, ז"ל, נבואתו (של משה) הייתה באספקלרייא שאינה מאירה, בתקלה וירא אליו מלאך יי' סוד המלאך הניאל, ולאחר הרגilio לאמ ועליה אל מעלה הנבואה בשם הנדול אשר לא עלה אליה שם נברא, עכ"ל. משמע שם הנדול היה הו"ה (אבל ידוע שנילוי שם הו"ה היה בדוקא יחד עם אדרני היוינו בזיווג, וזה רק עם הפניות של הבינה) וכן עי' ס"י (פ"א מ"ג) בירר שלוש אותיות מן הפשיות בסוד שלוש אמות אמ"ש, וקבעם בשם הנדול (הינו יהו' שם הו"ה)

² עי' תיקו"ז סז ע"א בענין קיצוץ בנטיעות.

³ עי' שבת קמה ע"ב: מפני מה עובדי כוכבים מזוהמים שלא עמדו על הר סיני שבעה שבעה על חוה הטיל בה זהמא ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זהמתן עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זהמתן.

מלך, וסימן ראשית גוים עמלק (במדבר כד ב). ובשבא עמלק הוסיף פשע על פנים הלבנה ונגע בכף ירך יעקב, ולפיכך נפרצה מלכות בית דוד. והנה כשהשנಕצטו הנטיות בזמן אדם הראשון, ונגע עמלק בכף ירך יעקב, נקבעה פרשת זכור, והרי שתי אותיות אחרונות של שם כביבול פנומות על ידי עמלק, והטעם כי יד יה' נגעה בם, כאמור והוא היה בכם (שמואל א' יב טו), ואומר דרך נחש עלי צור (משליל ליט), וסימן ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפדים (שמות יז ח), ברפיון ידים, ולפיכך הוצרך לומר כי נחש הקדרמוני ועמלק שניהם נגעו בשתי אותיות אחרונות שלהם ויה', ולא נשאר מן השם שלא פשטו יד בו כי אם אותיות יה', לפי שאין בהם מקום אחיזה לשרים העליונים, לפי שהן למעלה כמו שביארנו (פא ע"ב), ולפיכך אמר כי יד על בם יה', נגעו בכסא ונתרנו בו פנים, ונשאר כ"ס, נגעו בשתי אותיות אחרונות ונשאר יה', ולפיכך על כ"ס יה'.

וחמביין זה יבין סוד פרשת זכור, ופרשת מעבר יבק, כי הכל כולל במקומות הללו. והנני רומז, כל גוים סבבוני (טהילים ק"ח י), במקומות שיש להם לשרי האומות מקומות אחיזה, וזה סוד וא"ז של שם, הכוולת ששה הספירות, כי סוד וא"ז של שם נקרא יה' בכל התורה, וסימן לכך יה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח והיהודים (רביה"א בת יא). יסוד עוקץ התהונן, ועל זה נאמר כל גוים סבבוני, כי סביב אותן וא"ז של שם מקיפין בכל שרי האומות, ומאות וא"ז ולמעלה שהוא סוד יה' אין להם עלייה, אתה על (צב ע"א) במותיהם תדרוך (דברים לג בת), והרכבתיך על במותי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך (ישעיה נח יד). ולפיכך שאמר כל גוים סבבוני, נאמר ראשית גוים עמלק (במדבר כד ב), ולפיכך הוא נכנס תחילת נגולות סתריהם של ישראל, ופשט יד בשתי אותיות אחרונות של שם, ויה'. לפיכך כי יד על בם יה' מלחמה לי"י בעמלק, כשהוא אומר מלחמה לי"י בעמלק, אני יודע מיبني, כשהוא אומר מדור דור, נילה הדבר ונילה המקום שפשט בו יד עמלק, וסימן דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת (קהלת א' ד⁴), זה שמי לעולם וזה זכריו לדoor דור (שמות ג טו), לפיכך, זכור יה' לבני אדם את יום ירושלים האמורים ערנו עד היסוד בה (טהילים קלז).

⁴ עי' זהר ח"א כה ע"א: ואורייתאiah ישובא דעלמא ואומין דעלמא עעכו"ם דלא קבilo לה אשთאו חרביין ויבשין ודא איהו דקב"ה ברא עלמיון ומחריבן אלין דלא נטרי פוקודי אורייתא לא דישצוי איהו עובדיו כמה דחשבין בני נשא ולמה ישצוי לון לבניון דאתمر בהון בהבראים בה' בראמ ואלין אינון דמתגיירין מאומין דעלמא בגיןיהו נפלת ה' צעירא דבריהם באלו' חמישאה דהיא ה' דאייהו חרב ויבש חרב בבית ראשון ויבש בבית שני ומה שבעין דבעא לאעלא גיורין תחות גדווי דשכניתא וחшиб דהוו מאلين דאתביריאו בה' והב בהון את ה' בדיחיו דיו"ז וברחמימו דה' נחית אייהו מדרגיה דאייהו ו' ואת ו' שחת עמק בגין דלא קבilo לאת ה' בדיחיו לאטערבא בגיןיהו בגלויא בין ערבי רב דאיון נשותיהו מסטריא דאלין דאתمر בהון (ישעיה נא ו) כי שמימים כעשן נמלחו וגוי' ואלין אינון דלא בעא נח רחמי עלי'יהו ואתמר בהון (בראשית ז' ג) וימחו מן הארץ בגין דהו דאתמר בהון (דברים כה יט) תמחה את זכר עמלק ומה לא אסתהרמן מניהו ואפיל ה' בגין דא אייהו לא יעול לאירועא דישראל עד דיתוב ה' לאטרה וב בגין דא נחת אייהו מדרגיה ונחית ביה ו' וב בגין דא ה' נפלת ו' יוקים לה ו' דמשה וב בגין דה' צעירא ה' דבריהם דאייהי דבריהם אתעזר אייהו בגיןה ואתמר ביה (ישעיה סג יב) מוליך לימיון משה וגוי' ואפיק לה מתמן בחילא דו' ואיתמי לה עמייה מיד שריא עליה יה' ואשתלים אומאה (דאתמר) (שמות יז יו) כי יד על כס יה' מלחמה ליה' יה' וגוי' מייד דר דא משה דאתמר ביה (קהלת א' ד) דור הולך ודור בא והא אוקמה דלית דור פחות מששים רבוֹא ודא משה.

תרגם: והתורה היא יושב העולם. ואומות העולם שהם עובדי עכו"ם, שלא קבלו אותה, נשארו חרבים ויבשים, וזה שהקדוש ברוך הוא בורא עולמות ומחריבן. אלה שלא שומרם מצוות התורה, לא שימשיד הוא מעשו כמו שחוشبם בני אדם, ולמה שישמיד את בניו שנאמר בהם "בהבראים", בה' בראמ. ואוטם שמתגיירים מאומות העולם, בಗלים נפלת ה' קטנה של אברהם, באלו' חמישאי שהוא

עי' ר"ה (כט ע"א): והיה כאשר ירים משה ידו ונבר ישראל וגוי, (שמות יז) וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שבורות מלחמה. אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים. ואם לאו, היו נופלים.

עי' זהר שמות סה ע"ב: ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא להלחם בעמלק וכי מה חמא משה דסליק גרמיה מהאי קרבא קדמאה דקודשא בריך הוא פקיד אלא משה ובאה חולקיה דאסתכל וידע עקרא דמלחה אמר משה אמא אומין גרמי לההוא קרבא דלעילא ואנת יהושע זמין גרמן לקרבא דלהתא והיינו דכתיב והיה כאשר ירים משה ידו ונבר ישראל ישראאל דלעילא ובנין כך סליק משה גרמיה מקרבא דלהתא בגין לאודרוא בקרבא דלעילא ויתנצח על ידיו אמר רב שמעון וכי קללה היא בעיניך קרבא דא דעמלק תא חוי מן יומא דאתברי עלמא עד ההוא זמין ומזהו זמין עד דייתי מלכא משיחא ואפילו ביומי דגונג ומונג לא ישתח כוותיה לאו בגין חיילין תקיפין וסニアין אלא בגין דבכל סטרין קודשא בריך הוא והוא ויאמר משה אל יהושע אמר לי יהושע ולא לאחר ואה בההוא זמין רביה הוא דכתיב (שמות לג יא) ויהושע בן נون נער וכמה הוו בישראל תקיפין מנתה אלא משה בחכמתא אסחבל וידע מאוי חמא לסמאל דהוה נחת מסטריא דלעילא לסייעו לעמלק לתהא אמר משה ודאי הכא קרבא תקיפה אהוזי

תרגם: ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא להלחם בעמלק וכי מה ראה משה שסליק עצמו מהקרב הראשון הזה שצוה הקדוש ברוך הוא אלא משה אשר חלקו שהתבונן וידע את עיקר הדבר אמר משה אני אומין עצמי לאותו קרב שלמעלה ואתה יהושע הזמן עצמן לקרב שלמטה. והיינו מה שבתוכה והיה כאשר ירים משה ידו ונבר ישראל שלמעלה ולבן סלק משה את עצמו מהקרב שלמטה כדי להזוווג בקרב שלמעלה והיה נצחון על ידו. אמר רב שמעון וכי קל הוא בעיניך הקרב הזה של עמלק בא וראה מיום שנברא העולם עד לאותו זמין ומאותו זמין עד שיבא מלך המשיח ואפילו ביום גונג ומונג לא ימצא כמושו לא בשבייל החיליות החוקים והרבים אלא משום שככל הצדדים של הקדוש ברוך הוא היה. ויאמר משה אל יהושע למה ליהושע ולא לאחר והרי באתו זמין היה נער שכותב יהושע בגין נער וכי הוי בישראל חוקים ממנו אלא משה התבונן בחכמה וידע מה הוא ראה ראה את סמא"ל שהוא יורד מהצד שלמעלה לסייע לעמלק שלמעלה אמר משה ודאי נראה כאן קרב קשה.

עי' ס"ו ע"א: והיה כאשר ירים משה ידו ונבר ישראל כאשר ירים דזקיף ימינה על שמאל ואתבונן בפרישו DIDOI ונבר ישראל דלעילא וכאשר יניח ידו ונבר עמלק

ה', שהוא חרב ויבש, חרב בבית ראשון ויבש בבית שני. ומה, משום שרצת להכניס גרים תחת כנפי השכינה, וחשב שהיו מלאה שנבראו בה, ונתן בהם אות ה' של אברהם, גרמו לו ירידה, כמו שנאמר "לך רד כי שחת עמך", משום שלא קיבלו את האות ה', ביראה של י"ד ובאהבה של ה', הוא ירד מדורגו שהוא ו' והוא ירד מה מדרגו והוא יאביד בינויהם, שעתיד הוא בסוד הגלגול להתעורר בינויהם בגנות בין ערבות רב, שם נשומותיהם מצד אלה שנאמר בהם "כי שמים כעשן נמלחו וגוו". ואלה אותם שנח לא בקש רחמים עליהם, ונאמר בהם "וימחו מן הארץ", בಗל שהיו מלאה שנאמר בהם "תמחה את זכר עמלק". ומה לא נשمر מהם, והפילה ה' בינויהם, ולכן הוא לא יכנס לארץ ישראל עד שתשוב ה' למקוםה, ולכן ירד הוא מדורגו וייד בו ו', ולכן ה' נפלה, ו' יקים אותה, ו' של משה. ומשום שה"א קטנה, ה' של אברהם, שהיא של "הבראם", נעזר הוא בغالה, ונאמר בו "מוליך לימיין משה וגוו". והוציא אותה שם בכח ו', והביא אותה עמו. מיד שרתה עליו "ה' ונשלמה השבואה, (שנאמר) "כי יד על כס יה מלחמה לה' וגוו". מה זה "מדור דור", זה משה שנאמר בו "דור הlk ודור בא". והרי פרשוה שאין דור פחות ממשים רבים, וזה משה שנאמר בו שאשה אחת ילדה ששים רבים בכיס אחת.

בשעתא דישראל לחתא משתככין מצולותא לא יכלין ידי משה למיקם בזקיפו ונבר עמלק מכאן אוליפנא אף על גב דבחנה פריש ידיי בקרבנה לתקנא גרמיה בכלל ישראל בעין לאשתכחא בצלותהן עמייה תאנה בקרבא דא רעמלק אשתחחו עלאין ותתайн ועל דא ויהי ידיו אמונה בהימנותא כדקה חוי ויהי ידיו אמונה ויהיו ידיו מבעי ליה אלא בגין דתליה כלא בימינא כתיב ויהי וכתיב ידיו בגין דהוא עקרה דבלא וכתיב (שמות טו ו') ימינך יה' נאדרי בכח ימינך יה' תרעץ אויב:

תרגם: והיה כאשר ירים משה ידו ונבר ישראל כאשר ירים שוקף ימין על שמאל והתכוון בפרישת ידיו ונבר ישראל שלמעלה וכאשר יניח ידו ונבר עמלק בשעה שישראל למטה שוכבים/שוקטים תפלתם לא יכולים ידי משה לעמוד בזקיפות ונבר עמלק מכאן למדנו אף על פי שהכהן פורס את ידיו בקרבן כדי לתקן את עצמו בכל ישראל צריכים להמצא עמו בתפלותיהם. שניינו בקרב הזה של עמלק נמצאו עליונים ותתונים ועל זה [נאמר] ויהי ידיו אמונה באמונה ברואי ויהי ידיו אמונה היה צרייך להיות ויהיו ידיו אלא משומ שהכל תלוי בימין כתוב ויהי וכתיב ידיו משומ שהוא עיקר הכל וכתיב ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב.